

OTEVŘENÁ DATA: PŘÍLEŽITOST PRO ČESKOU REPUBLIKU

Jan Boček

Jakub Mráček

Jindřich Mynarz

ISBN 978-80-87725-03-0

OBSAH

1. Vize.....	3
2. Otevřená data: o co jde?.....	4
3. Aplikace nad otevřenými daty.....	6
4. Česká realita: rejstříky „tak napůl“	10
5. Oživení české konkurenceschopnosti.....	12
6. Licence pro Česko objevena	15
7. Česko a data: co se chystá?	16
8. Chci otevřená data — teď.....	17
9. Kam pro další inspiraci?.....	19

1. VIZE

V srpnu 1991 se Estonsko vypotácelo z padesátiletého ruského objetí. Podobně jako ostatní postkomunistické země, i tenhle pobaltský stát byl po sovětské nadvládě sociálně i ekonomicky zpustošený. Startovní pozici novému státu navíc komplikovala třicetiprocentní ruská menšina — důsledek sovětské kolonizace.

Dnes je Estonsko považováno za ekonomického tygra, který úspěšně zvládl transformaci a v době evropské dluhové krize vypadá mimořádně stabilně. Za jeho úspěchem stojí rozhodnutí estonských politiků z poloviny devadesátých let: přeměnit plánované hospodářství na liberalizovanou znalostní ekonomiku. Symbolem i motorem nové ekonomiky se pak staly tři obory s vysokou přidanou hodnotou — finančnictví, telekomunikace a výroba elektroniky.

Klíčový v celém procesu byl vizionářský projekt Tiigrihüpe (Tygří skok) s cílem nastartovat rozvoj IT infrastruktury, počítačových sítí a informačního vzdělávání. Byl spuštěn v roce 1996 jako experiment; po pěti úspěšných letech se z něj však stal páteřní projekt, na který se nabalily desítky dalších. Zásadní roli sehrál standard X-Road, umožňující jednoduché propojení databází napříč úřady. Později k němu přibyla „elektronická občanka“ — propojení klasického průkazu se zabezpečeným internetovým účtem. Nad nimi stát vystavěl síť služeb, kterými otevřel obousměrný tok informací mezi úřady a občany — včetně elektronických voleb, online placení daní, vyhledávání ve zdravotní dokumentaci nebo komunikace s policií. Služby, označované jednotně „e-government“ dnes Estonsko vyváží do celého světa.

Z plynulé komunikace těží jak veřejný, tak soukromý sektor. Nebyrokratické prostředí — spolu s vysokou vzdělaností a nízkými daněmi — vytváří prostředí pro inovace a přitahuje investory, kteří míří právě do oblastí bankovníctví a elektronické komunikace. V Estonsku má kořeny třeba nejúspěšnější internetový komunikátor Skype, který v roce 2011 koupil Microsoft za 8,5 miliardy USD.

Stejně jako Estonci máme šanci být na špičce v informačních technologiích, otevřenosti a internetových službách veřejné správy.

Chceme Česko, o kterém budeme za pár let vyprávět podobný příběh. Je evidentní, že světovou špičku nedoženeme ani v průmyslové výrobě, ani v počtu olympijských medailí. Stejně jako Estonci ale máme šanci být na špičce v informačních technologiích, otevřenosti a internetových službách veřejné správy. Právě teď je k tomu příhodná doba.

2. OTEVŘENÁ DATA: O CO JDE?

Vydat se estonskou cestou dnes není žádné velké dobrodružství. Cestičku, která vede k otevřené veřejné správě, prošlapaly od počátku 21. století tři desítky zemí včetně Spojených států, Spojeného království nebo třeba Keni.

Díky tomu je dnes zavádění otevřené správy zhruba stejná výzva, jako smontování skříňky z IKEA: jednotlivé díly jsou k dispozici v podobě mezinárodních standardů, místo návodu poslouží úspěšné příklady ze zemí, které už montáž otevřenosti absolvovaly. Česko se může inspirovat hned u několika sousedů — do sestavování skříňky se v minulých letech pustilo Německo, Rakousko, ale také Slovensko.

Na základě svých zkušeností vytvořily první otevřené země seznam standardů, technologií a doporučení. Nazývá se *otevřená vládní data* (Open Government Data) nebo prostě *otevřená data* (Open Data). *Otevřená* znamená, že data jsou k dispozici online a kdokoliv je může využívat, měnit a sdílet. Pod spojením *vládní data* se rozumí data a informace, které vytváří nebo zpracovává veřejná správa. Podrobná *otevřená definice* (v češtině) visí na webu opendefinition.org/okd/czech.

„Nejzajímavější způsob využití vašich dat vymyslí někdo jiný“

— Rufus Pollock, Open Knowledge Foundation

„Otevřená data jsou surovinou nové průmyslové revoluce,“ píše na svém webu Úřad vlády Spojeného království. Revoluce kolem otevřených dat se ovšem od té zmíněné v jednom liší: data nejsou surovinou, která by byla k dispozici pouze v omezeném množství, a které by s každým použitím ubývalo.

Naopak. Otevřená data jsou dostupná všem bez rozdílu a každým použitím se jejich hodnota zvyšuje. Pouhým vystavením dat na internetu stát znásobuje jejich hodnotu. „Nejzajímavější způsob využití vašich dat vymyslí někdo jiný,“ zní jeden z důvodů pro otevřenost. Nelze dopředu odhadnout, jestli to bude malá nebo velká firma, výzkumný tým nebo státní instituce. S jistotou ale víme, že umístěním na web dostává soukromý i veřejný sektor příležitost státní data zhodnotit.

PŘÍKLADY OTEVŘENÝCH DAT

Četnost jmen a příjmení v ČR — na základě otevřených dat vznikl projekt [Kdejsme.cz](http://kdejsme.cz) (<http://jdem.cz/v53q3>).

Přehled odvodů za provozování výherního automatu — novináři *Hospodářských novin* na základě tabulky zjistili informace o převádění peněz do účelově založených subjektů (<http://jdem.cz/v53r2>).

Databáze obcí ČR, vč. PSČ, výměry atd. — databáze, která pomáhá k jakékoli obci rychle přiřadit další údaje (<http://jdem.cz/v53t9>).

ÉRA OTEVŘENÉHO VLÁDNUTÍ

První, kdo uvedl myšlenku otevřených dat do praxe, byly Spojené státy. V březnu 2009 vytvořil prezident Obama pozici Nejvyššího informačního úředníka. O pouhé dva měsíce později Američani spustili web www.data.gov, kam vyvěšují svá data federální úřady i vlády jednotlivých států. Podle šéfa úřadu, Viveka Kundry, je role otevřených dat

- pomáhat v boji s korupcí, zvyšovat politickou zodpovědnost a zkvalitňovat veřejnou službu,
- změnit smysl vládnutí na otevřenou a transparentní službu, které se aktivně účastní občané,
- vytvářet nové modely žurnalistiky, které dokáží oddělit signál od šumu a poskytnout smysluplné informace,
- nastartovat mnohamiliardový byznys, založený na datech veřejného sektoru.

Spojené státy záhy následovalo Spojené království — to je dnes ve vládní otevřenosti lídrem. Pozitivní vliv na to má i podpora premiéra Davida Camerona. Ten roli otevřených dat shrnul ve svém vystoupení na prestižní kalifornské konferenci TED pod názvem Příští éra vládnutí (The Next Age of Government).

Zemí, které provozují vlastní katalog otevřených dat, je dnes více než třicet. Otevřená data nabízejí i některé globální instituce: OSN, OECD nebo Světová banka. Kromě pilířů západní demokracie jsou otevřená data populární i mezi zeměmi Třetího světa; mezi nejúspěšnějšími jsou Brazílie, Indie a Keňa.



Otevřená data dnes adoptovalo přes třicet zemí — Spojené státy, Spojené království, ale i Brazílie, Indie nebo Keňa

www.data.gov
opendefinition.org
assets.okfn.org/files/talks

3. APLIKACE NAD OTEVŘENÝMI DATY

Americká a britská vláda nabídly veřejnosti před třemi lety bohatou sbírku dat. Dnes sklízí hromadu webových i mobilních aplikací. Daří se jim i komerčně — rychle obsazují trh, který má podle analytiků z McKinsey potenciál generovat stamiliony dolarů ročně.

Čeští vývojáři se na vytvoření stejných aplikací nadřou několikanásobně víc. Mají dvě možnosti: buď se pokusí získat data od úředníků, nebo je vydolovat z webu.

První varianta je náročná na čas — úřady sice mají data k dispozici, většinou ale v nevhodných formátech, často jen na papíře. Úředníci nemají prostor ani náladu poskytovat data na vyžádání, málokdy navíc tuší, co se po nich chce. Velká část žádostí o data tak skončí pod stolem nebo — na druhé straně — marným povzdechem.

Druhá varianta, dolování dat z internetu, je dostupná pouze webovým vývojářům — neexistence veřejně přístupných dat tak omezuje sféru těch, kdo aplikace vytvářejí, na úzkou skupinu nadšenců. Znemožňuje tak širší využití a dokonale umrtvuje komerční rozvoj. Kromě toho je tahle varianta nesmírně křehká: každá změna webu u státní instituce znamená nutnost strávit hodiny programováním.

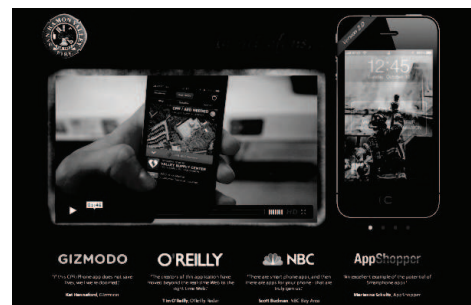
Řešením jsou samozřejmě otevřená data — jsou k dispozici v lidsky i strojově snadno čitelném formátu, takže veškerá komunikace se obejde bez zatěžování úředníků. Příklady ze světa i z nadějně české scény ukazují, jak různorodé jsou aplikace nad daty veřejné správy.

SVĚT: OTEVŘENÁ DATA A SPOKOJENÉ STÁTY

THERE'S A HERO IN ALL OF US...

Mobilní aplikace bez názvu, ale s nadějeplným podtitulem, má za úkol zachraňovat životy. Je určená všem profesionálním i amatérským zdravotníkům, kteří absolvovali kurz první pomoci. V případě volání na linku první pomoci, kdy je podezření na zástavu srdce, se prostřednictvím mobilní aplikace zburcuje nejbližší zdravotník, který umí poskytnout resuscitaci.

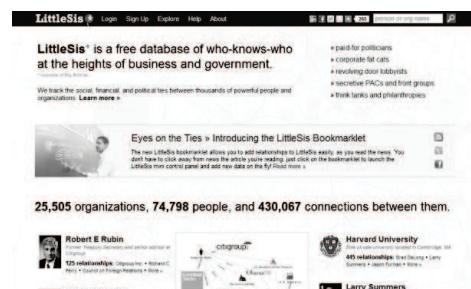
firedepartment.mobi



LITTLESIS

Problém propojování politiky a byznysu pomáhá ve Spojených státech řešit tenhle web. Kdokoliv si může prohlédnout vazby mezi politiky, byznysmeny i vlivnými lobbisty — data jsou skutečně rozsáhlá, obsahují 75 tisíc osob a 25 tisíc organizací. Základem databáze jsou veřejná data o sponzorských darech, daňová priznání, účetní uzávěrky a podobně. Doplnuje ji ale také široká komunita uživatelů.

littlesis.org



CRIMEREPORTS

Spolupráce mezi policií a občany funguje ve Spojených státech a Kanadě trochu jinak, než jsme zvyklí. Mezi standardní způsoby komunikace patří web. CrimeReports je mapa, přes kterou lze jednak zanést trestný čin, který byl právě spáchán ve vašem bezprostředním okolí, jednak sledovat aktuální situaci. Můžete si prohlédnout i historii trestných činů ve městě, takže odhadnete, kam chodit a kam raději ne.

www.crimereports.com



NUMBERHOOD

Chcete se stěhovat a rádi byste o potenciálním novém místě věděli něco víc? Britové tenhle problém řeší pomocí různých aplikací, postavených na otevřených datech — nejznámější z nich je mobilní aplikace Numberhood. O libovolné lokalitě ve Spojeném království má k dispozici několik desítek statistik, umožňuje také srovnání s jiným regionem. Podobně si Britové můžou vybrat například školu pro své děti.

www.numberhood.net



OTVORENÉ ZMLUVY

Bývalá slovenská premiérka Radičová prosadila zákon, kterým se řadí na úroveň britské či americké otevřenosti: všechny smlouvy státní správy jsou veřejné a úřady je musí pověsit na web. Server Otvorené zmluvy je následně shromažďuje, zveřejňuje a umožňuje v nich vyhledávat. Nad každou smlouvou lze diskutovat nebo upozornit, že ji považujete za podezřelou.

otvorenezmluvy.sk



ČESKO: ŠPIČKOVÉ APLIKACE ZA VYSOKOU CENU

VÁŠMAJETEK.CZ

Stát ročně prodává majetek za desítky miliard korun. Informace o těchto prodejkách jsou ovšem roztržštěny po internetu a jsou mnohdy ukryty hluboko v útrobách úřadů — ví o nich jen hrstka vyvolených. Vášmajetek.cz tyto informace vyhledává, sdružuje v databázi a prostřednictvím podrobných filtrů umožňujeme snadné vyhledávání. Informováním veřejnosti včetně komerčních společností (například realitních agentur) znesnadňuje korupční chování a zvyšuje cenu, kterou stát za svůj majetek inkasuje.

www.vasmajetek.cz



ZINDEX A VŠECHNYZAKÁZKY.CZ

Projekt zIndex hodnotí veřejné instituce dle kvality zadávání veřejných zakázek. Tým lidí a softwarových robotů tahá ze stránek jednotlivých ministerstev zadání veřejných zakázek, čistí je od nesrovnalostí a hodnotí výsledky. Své hodnocení pak nabízí institucím státní správy. Letos v létě přibyl i veřejně přístupný displej Vsechnyzakazky.cz, kde jsou data o veřejných zakázkách volně k dispozici.

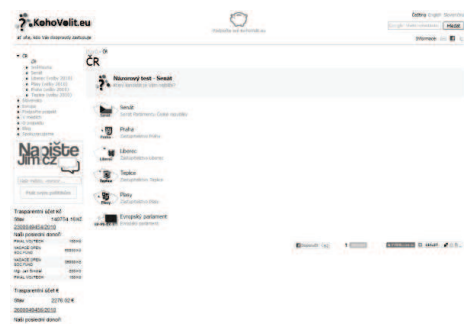
zindex.cz, www.vsechnyzakazky.cz



KOHOVOLIT.EU

Projekt shromažďuje data o hlasování českých a slovenských poslanců v národních sněmovnách i Evropském parlamentu. Umožňuje tak občanům rozhodovat se ve volbách na základě celé řady čísel — jaká témata daný poslanec nebo strana podporuje, jakou má účast na hlasování nebo s kým nejčastěji hlasuje. Poslední sada dat zároveň umožňuje do jisté míry předvídat stabilitu koalice a identifikovat budoucí přeběhlíky.

kohovolit.eu



BUDOVÁNÍ STÁTU

Hlavní částí webu je rozklikávací státní rozpočet — jednoduchá vizualizace příjmů a výdajů celého státu i jednotlivých úřadů. Lze tak srovnávat, jak úřady s veřejnými penězi zachází. Další vizualizace umožňuje zadat konkrétní výšku platu a sledovat, kolik si který úřad vezme na daních. Zdrojem dat jsou účetní uzávěrky.

budovanistatu.cz



ROZPOČET OBCE

Projekt shromažďuje data o hospodaření všech českých obcí a zpřístupňuje je na jednom místě. Kromě souhrnných údajů (příjmy, výdaje a celkový dluh) odhaluje také strukturu rozpočtu. Umožňuje procházet rozpočet i po jednotlivých letech a srovnávat tak rozpočty podle složení obecních zastupitelstev.

www.rozpozetobce.cz



DEMAGOG.CZ

„Fact-check politických diskuzí“ prochází výroky politiků, které zazněly v největších televizních debatách (u nás zatím jen Otázky Václava Moravce), a doplňuje k nim hodnocení pravdivosti: říkal politik pravdu, lhal, je jeho tvrzení zavádějící, případně neověřitelné?

demagog.cz



VIZUÁLNÍ OBCHODNÍ REJSTŘÍK

Majetkové vztahy jsou sice dostupné přímo na portálu Ministerstva spravedlnosti, při větším propletení firem je ale tenhle zdroj nepoužitelný. Vizualizace obchodního rejstříku umožňuje sledovat složitější vazby mezi fyzickými i právními osobami. Vizuelní obchodní rejstřík vznikl na Slovensku, umožňuje nicméně vyhledávat i v českém obchodním rejstříku.

vorsr.sk



www.mckinsey.com/insights/mgi/research/technology_and_innovation/big_data_the_next_frontier_for_innovation
www.nasstat.cz

4. ČESKÁ REALITA: REJSTŘÍKY „TAK NAPŮL“

Otevřená vládní data nejsou v Česku vůbec neznámé téma — přestože málokdo u nás je zná pod tímhle názvem. Ve skutečnosti tady existuje několik rejstříků, které se, při přimhouření oka a s pokrčením ramen, dají považovat za základ otevřených dat.

Známa „stošestka“ dnes supluje špatně fungující síť datových rejstříků – zavádění standardů otevřených dat by mohlo úřadům nemálo odlehčit.

Otevřenost vládnutí je u nás poměrně nové téma, rychle se ale adaptuje. Část volně dostupných rejstříků vznikla v nedávných letech samospádem, když veřejná správa pochopila, že některé činnosti lze bez obav decentralizovat — ušetří si tím práci a veřejnosti dá do rukou silný nástroj. Další část vznikla jako aplikace direktiv Evropské unie.

Důležitou součástí otevřeného politického ekosystému je také Zákon o svobodném přístupu k informacím, dobře známá a z mnoha stran proklínaná „stošestka“. Na jeho základě vzniká velká část současných aplikací nad daty státní správy. Je to ovšem z velké části tím, že dnes supluje špatně fungující síť datových rejstříků — zavádění standardů otevřených dat by mohlo úřadům v tomto ohledu nemálo odlehčit.

OTEVŘENÁ NEOTEVŘENÁ, PŘÍSTUPNÁ NEPŘÍSTUPNÁ...

Přesnou a poměrně detailní zprávu o otevřenosti českých databází nabízí web okfn-labs.org/pendatacensus. Češi z něj nevycházejí úplně špatně. Ve většině kategorií (jako jsou volební výsledky, rejstřík firem, data o státním rozpočtu, apod.) jsme někde na půl cesty. Blízko standardům otevřených dat jsou databáze Českého statistického úřadu nebo obchodní rejstřík.

Právě druhý příklad ale zároveň ukazuje, kde je problém: chybí jednak otevřená licence, která by komukoliv umožňovala zpracovaná data znovu publikovat, jednak ničím neomezený strojový přístup. Při snaze využívat obchodní rejstřík jsou dnes programátoři omezováni nesmyslně nízkými limity pro denní počet přístupů a dalšími pravidly, typickými spíš pro dobu papíru a razítek. Konkrétní nedostatky jednotlivých rejstříků sepisuje odborná veřejnost, poznámky jsou k dispozici na adrese nedostatky.jdem.cz.

Drtivá většina dat — ať už jde o centrální nebo lokální instituce — ovšem nemá to štěstí, aby se vůbec dostala k občanům ve srozumitelné podobě. Část z nich skončí na papírech kdesi v šuplíku, část se dostane na web instituce v podobě naskenovaných PDF dokumentů, které jsou téměř stejně k ničemu — počítač je nepřečte vůbec, pro člověka to většinou znamená manuální přepisování číslo po čísle. O něco lepší je varianta excelových tabulek, ze kterých lze data snadno vykopírovat, ani to ale není ideální řešení. Vhodnější je sdílet data v plně strukturované a strojově čitelné podobě, aby byla snadno srozumitelná i pro počítače. Ideální je sdílet data přes API (cs.wikipedia.org/wiki/API), sdílet surová data v textových souborech nebo v otevřených formátech jako XML a JSON.

VE VZDUCHU JE ZMĚNA: OPEN GOVERNMENT PARTNERSHIP

Loni začaly tát ledy: v září 2011 schválila vláda přistoupení Česka ke globální iniciativě Open Government Partnership, podporující otevřenost, transparentnost a boj proti korupci. V rámci akčního plánu slíbila témata (včetně deadlinů), vedoucí k otevřeným datům:

- Identifikace a odstranění překážek (30.9.2012)
 - Právní otevřenost, tj. zveřejnění dat pod otevřenou licenci
 - Technická otevřenost, tj. zveřejnění dat ve standardním strojově čitelném formátu
- Vytvoření infrastruktury otevřených dat ČR a jejich pravidel v oblasti veřejných zakázek (31.12.2012)
- Otevírání nejdůležitějších datových zdrojů (od 31.12.2012)
- Vytvoření katalogu dat veřejné správy (31.3.2013)

Které rejstříky a databáze patří mezi „nejdůležitější datové zdroje“, najdete níže:

AKČNÍ PLÁN OGP: OTEVŘENÉ DATABÁZE

Databáze / dataset	Správce dat
Obchodní rejstřík	Ministerstvo spravedlnosti
Insolvenční rejstřík	Ministerstvo spravedlnosti
Informační systém o veřejných zakázkách	Ministerstvo pro místní rozvoj
Výsledky voleb	Český statistický úřad
Registr aktivních legislativních prací – RALP (resortní nástroje podporující transparentnost výkonu státní správy a zapojení veřejnosti)	Ministerstvo dopravy
Finanční statistika — státní dluh	Ministerstvo financí
Finanční statistika — vládní finanční statistika	Ministerstvo financí
ÚFIS — účetní záznamy a finanční údaje z CSÚIS	Ministerstvo financí
Online přístup k údajům o financování politických stran	Ministerstvo vnitra
Centrální registr dotací	Ministerstvo financí

Seznam desítky databází, které by měly být zveřejněny, vznikl v rámci meziresortní dohody cestou nejmenšího odporu — například Ministerstvo dopravy odmítlo zveřejnit zdrojová data k jízdám s odkazem na smlouvy se soukromou firmou. Nejde o ideální řešení — úřad jí tím poskytuje konkurenční výhodu, zatímco ostatní zájemci o zpracování jízd mají smůlu.

Zdá se, že příští rok by mohlo dojít k řadě pozitivních změn. Nelze zatím mluvit o změnách systémových, z mnoha míst ale přicházejí impulsy k tomu, aby úřady data zveřejňovaly. Kromě závazku v rámci mezinárodní iniciativy OGP na to mají vliv iniciativy konkrétních úředníků, práce neziskovek i zájmy firem.

okfnlabs.org/opendataacensus

cz.okfn.org/2012/05/20/proc-nejsou-zpristupnena-data-ceske-vlady-otevrena

www.opengov.cz

www.vlada.cz/assets/ppov/boj-s-korupci/otevrene-vladnuti/Akcni-plan-OGP.pdf

5. OŽIVENÍ ČESKÉ KONKURENCESCHOPNOSTI

Konkurenceschopnost České republiky v posledních pěti letech stagnuje nebo klesá — shodnou se na tom studie Ministerstva průmyslu a obchodu, NERVu a OECD. Shodnou se i na tom, že jedním z impulzů k oživení je otevřenost úřadů. Oproti ostatním řešením navíc zdaleka nejlevnější.

Zmíněné studie zdůrazňují tři hlavní příčiny ztráty konkurenceschopnosti: neefektivitu státní správy, nedůvěru v instituce a korupci. V těchto ukazatelích Česká republika kulhá daleko za průměrem EU a OECD. Ještě horší je, že jsme se ve stejných statistikách nechali předejít i živoucí legendou úřednické korupce — Čínou. Vzhledem k tomu, že právě kvalita veřejných institucí je ve spodních patrech pyramidy, na kterých pak roste zdravá ekonomika, jde o problém víc než závažný.

Jako součást řešení zmiňuje MPO v dokumentu Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti ČR pro 2012-2020 také otevřenost státní správy, konkrétně otevřenost jejích dat:

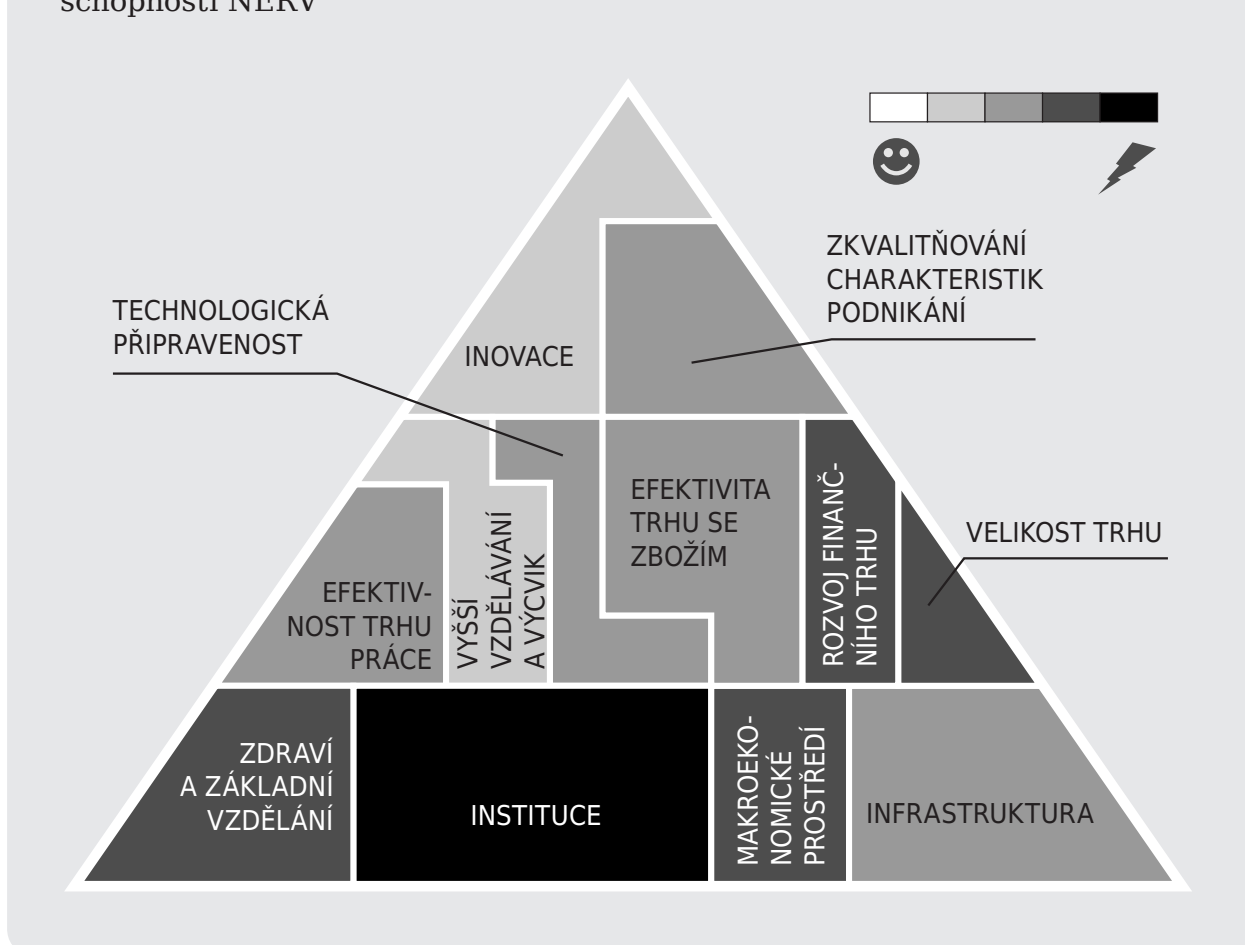
„Službou veřejných institucí je i poskytování informací. Občan nebo podnikatel, který disponuje dostatkem dat a údajů, se může lépe rozhodovat a přispívat tak svou činností k mezinárodní konkurenceschopnosti. Klíčem k efektivnímu sdělování informací veřejnosti je v tomto případě vize a koncepce, která musí být orientovaná na potřeby klienta — uživatele. Koncepční systém zveřejňování dat veřejné správy, justice (např. navrhované zveřejňování soudních rozhodnutí) a dalších veřejných institucí ve zpracovatelném formátu povede ke značným úsporám ve veřejných rozpočtech (veřejné instituce si např. nebudou zadávat vícekrát tytéž studie) a přispěje i k rozvoji podnikání a výzkumu založeného na využití veřejných dat.“

Podle studie McKinsey můžou otevřená data ušetřit vyspělým západním ekonomikám 100 miliard euro ročně na straně institucí a dalších 450 miliard u jejich klientů.

Analytické agentury se pokoušejí úspory i potenciál nového trhu vyčíslit. Jen pro ilustraci: podle studie McKinsey můžou otevřená data ušetřit vyspělým západním ekonomikám 100 miliard euro ročně na straně institucí a dalších 450 miliard u jejich klientů.

PYRAMIDA KONKURENCESCHOPNOSTI

Zjednodušená pyramida pro Českou republiku podle Global competitiveness index za rok 2011. Níže umístěné zdroje jsou určující pro výše umístění, tmavý odstín znamená nekvalitní zdroj. Zdroj: Rámec strategie konkurenceschopnosti NERV



MECHANIZMY RŮSTU KONKURENCESCHOPNOSTI

Abychom nepodlehli prázdným pojmům, ke kterým tato kapitola svádí, pokusíme se podrobněji popsat způsoby, jakými lze otevřenost veřejné správy převést na vyšší konkurenceschopnost:

ZLEPŠOVÁNÍ KVALITY VEŘEJNÝCH SLUŽEB

Stát poskytuje data, která veřejnosti umožňují dávat mu zpětnou vazbu — často přitom nejde o korupci nebo zlý úmysl, ale neefektivitu instituce. Díky otevřeným datům může veřejnost vytvářet tlak na řešení těchto problémů (veřejné zakázky, školství, zdravotnictví, doprava). Mimo jiné sem patří monitoring lokálních (www.rozpocetobce.cz) i národních (budovanistatu.cz) peněz.

VYŠŠÍ TRANSPARENTNOST A OTEVŘENOST VEŘEJNÉ SPRÁVY

Poskytnutí dat zvyšuje transparentnost nakládání s veřejnými prostředky. Díky tomu se do role hlídačů kromě věčně nestíhajících novinářů dotávají lokální komunity, neziskové organizace a jednotlivci. Napomáhá tomu jak zveřejňování informací a dat, tak například otevřený legislativní proces. Pro ilustraci poslouží slovenské weby www.otvorenezmluvy.sk a www.znasichdani.sk.

NOVÝ ZDROJ PODNIKATELSKÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ

„Data jsou nová ropa“ a na jejich zpracování vznikají nové podnikatelské příležitosti, které dají práci tisícům lidí. Data jsou motor inovací jak ve vyspělých státech, tak v zemích, které průmyslová revoluce obešla obloukem. Otevřená data jsou hnutí, které se objevilo teprve nedávno — proto můžeme očekávat, že nejzajímavější byznys modely kolem tohoto trendu teprve čekají. Dnes mají otevřená data komerční využití hlavně v dopravě a logistice, zdravotnictví nebo pojišťovnictví a finančních službách. U nás je hezkým příkladem komerčního využití dat veřejné správy web www.vasmajetek.cz.

ZLEPŠENÍ KOMUNIKACE ÚŘADŮ NAVZÁJEM

Ministerští úředníci mají dnes při analýzách nebo plánování situaci o to složitější, že se těžko dostávají k datům jiných ministerstev. Ještě horší je situace v regionech, které nemají k datům nadřízených úřadů žádný rozumný přístup. Ukazuje to i působení zmíněného webu www.vasmajetek.cz, který pročištěná data o prodeji státního majetku nabízí zpětně státní správě — je to pro ni nejjednodušší cesta, jak se dostat ke kvalitním datům. Tenhle deficit přitom můžou otevřená data snadno odstranit. Díky projektu www.otvorenezmluvy.sk si zase starostové na Slovensku mohou porovnat, za kolik nakupují služby nebo zboží v dalších městech. Lepší informovanost jim umožní výhodnější vyjednávací pozici při nákupech u dodavatelů, což není v době klesajících příjmů k zahození. Stejně si mohou starostové v Česku díky projektu www.rozpocetobce.cz porovnat finanční ukazatele u jim podobných měst a inspirovat se u nich.

icv.vlada.cz/assets/udalosti/Ramec_strategie_konkurenceschopnosti.pdf

www.oecd.org/dataoecd/6/24/44905613.pdf

www.businessinfo.cz/cs/podnikatelske-prostredi/strategie-konkurenceschopnosti.html

ec.europa.eu/information_society/policy/psi/docs/pdfs/mepsir/executive_summary.pdf

www.mckinsey.com/insights/mgi/research/technology_and_innovation/big_data_the_next_frontier_for_innovation

6. LICENCE PRO ČESKO OBJEVENA

*Otevřená data potřebují všude na světě i svá „pravidla“ — licence, zakotvené v právním řádu země. Britové si pro otevřená data vytvořili licenci vlastní. Zbytek světa se snaží najít lokální ekvivalenty licencí, vytvořených globálně pod názvem *Open Data Commons*.*

„Open Data Commons Public Domain Dedication and License se jeví vhodná. Hlavně proto, že upravuje situaci, kdy konkrétní právní řád neumožňuje úplné zřeknutí se práv“

— tým právníků PrF MU

Jedenáctka požadavků otevřené definice je poměrně specifická a do národního práva se převádí velmi obtížně. V Česku se hledání licence věnoval tým Právnické univerzity Masarykovy univerzity v Brně v zakázce pro Národní technickou knihovnu v Praze. Jako licenci, vhodnou k použití, identifikoval Open Data Commons Public Domain Dedication and License (opendatacommons.org/licenses/pddl):

„Účelem Creative Commons Zero i Public Domain Dedication and License je zjednodušeně řečeno umožnit oprávněné osobě zřici se svých práv a umožnit tak třetím osobám libovolné užití zpřístupněné informace — situace je obdobná, jako kdyby žádná exkluzivní práva k zpřístupněné informací vůbec neexistovala. Tento typ licencí bývá často zmiňován v kontextu klasické autorskoprávní ochrany. V právním řádu České republiky přitom svou základní filosofií (zřeknutí se práv) naráží na ustanovení § 11 odst. 4 AutZ, který určí, že „Osobnostních práv se autor nemůže vzdát; tato práva jsou nepřevoditelná ...“, a § 26 odst. 1 AutZ, který rovněž stanoví, že „Majetkových práv se autor nemůže vzdát; tato práva jsou nepřevoditelná...“.

V tomto světle pak nezbyvá než konstatovat, že z pohledu právního řádu České republiky jsou taková prohlášení o zřeknutí se práv, jaké lze nalézt v Creative Commons Zero a Open Data Commons Public Domain Dedication and License, v České republice neplatná.

V případě zvláštního práva pořizovatele databáze je ovšem situace poněkud jiná, neboť § 90 odst. 6 AutZ výslovně stanoví, že „Právo pořizovatele databáze je převoditelné.“ To znamená, že toto právo je zcizitelné dvoustranným právním úkonem. Z toho však nelze přímo dovodit, že by se bylo možné se těchto práv i vzdát. Prohlášení o vzdání se práva pořizovatele databáze by se tak s největší pravděpodobností nedaly plně využít. Situace ovšem není zatím v České republice řešena relevantní judikaturou a tak vzhledem k výše uvedenému doporučujeme i u zvláštního práva databázového postupovat jako u „standardních“ autorských práv, tedy aplikovat veřejnou licenci.

Licence Creative Commons Zero se pro použití v prostředí právního řádu České republiky nejvíce jeví jako nejvhodnější nástroj — ostatně tato licence, na rozdíl od celé řady dalších licencí Creative Commons, nebyla do českého právního řádu portována. Open Data Commons Public Domain Dedication and License se naproti tomu jeví jako velice vhodná, a to zejména z toho důvodu, že respektuje a náležitě upravuje situaci, kdy konkrétní právní řád zřeknutí se práv (jak je tomu v České republice u osobnostních a majetkových práv autorských a práva sui generis) neumožňuje. V takovém případě se má za to, že oprávněná osoba podává návrh na uzavření tzv. veřejné licence ve smyslu § 46 odst.5 AutZ.“

Celá analýza je volně k dispozici na adrese licence.jdem.cz.

Další impulz pro otevřená data zřejmě bude také novelizace Zákona o svobodném přístupu k informacím, o níž se ve vládě i v odborných kruzích dlouho mluví.

opendatacommons.org

www.techlib.cz/cs/1953-bibliograficka-data-ntk-open-definition

7. ČESKO A DATA: CO SE CHYSTÁ?

Otevřená data jsou mladá a neklidná záležitost. Horizont událostí, kam jsme schopni dohlédnout, je v řádu měsíců. Už teď ale známe některé klíčové mezníky, které čekají česká data v následujícím roce.

LEGISLATIVA: NOVÝ ZÁKON O SVOBODNÉM PŘÍSTUPU K INFORMACÍM

V rámci debaty o novelizaci Zákona o svobodném přístupu k informacím proběhne i věcná debata, jak řešit otevřená data (především o tom, jak bude státní správa řešit povinnost svá data zveřejňovat). Ruku v ruce s tím půjde i příprava nových českých licencí, výslovně určených pro otevřená data veřejné správy.

PLNĚNÍ AKČNÍHO PLÁNU OPEN GOVERNMENT PARTNERSHIP

První stoprocentně otevřená data státní správy budou pravděpodobně zveřejněna v důsledku závazku v iniciativě OGP někdy na jaře 2013. V rámci plnění akčního plánu vznikne i datový katalog. Je možné, že k nim přibudou například veškeré smlouvy mezi veřejnými institucemi a soukromými subjekty, tak jak je tomu dnes na Slovensku. V Česku čeká na projednávání návrh na zveřejňování smluv od poslance Jana Farského.

LOKÁLNÍ DATA: OPEN DATA CITIES

Nadace Open Society Fund Praha připravuje projekt Open Data Cities. V roce 2013 by tak měla pětice obcí prorazit cestu pro zveřejňování dat i na komunální úrovni.

DATOVÝ KATALOG NEZISKOVEK

Stejná nadace připravuje také datový katalog neziskových organizací, které taktéž disponují řadou zajímavých databází.

ROZŠIŘOVÁNÍ CLOUDU PROPOJENÝCH DAT V OBLASTI VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK

Provozuje tým MFF UK a VŠE (opendata.cz)

V Česku se rychle zlepšuje povědomí o otevřených datech i osvěta, vedoucí k jejich použití.

Kromě „tvrdých“ dat jsou zřejmé také dva trendy. Za prvé, ještě nějakou dobu budou zřejmě hlavními producenty aplikací neziskové organizace a akademické instituce — většinou převádějí do českých reálií zahraniční příklady, vznikají ale také originální aplikace, inspirované ryze českými problémy a příležitostmi. Na ty nejdůležitější odkazuje webový rozcestník www.nasstat.cz.

Za druhé, zlepšuje se povědomí o otevřených datech i osvěta, vedoucí k jejich použití. Zpřístupňování dat má smysl, pokud roste i počet lidí, kteří s nimi umí pracovat. Na globální úrovni je k dispozici School of Data (schoolofdata.org), v Česku chystá podobný projekt Otevřená společnost, o.p.s. Pod názvem Otevřete.cz vzniká vzdělávací iniciativa, zaměřená jak na úředníky, tak na studenty středních a vysokých škol.

www.vlada.cz/assets/ppov/boj-s-korupci/otevrene-vladnuti/Akcni-plan-OGP.pdf

www.osf.cz

www.nasstat.cz

8. CHCI OTEVŘENÁ DATA — TEĎ

V únoru 2009 přiměl zakladatel webu Tim Berners-Lee publikum své přednášky křičet „chceme surová data, teď!“ Křičet nemusíte. Raději zkuste otevřená data zavést do praxe.

V průběhu roku 2012 vznikla řada nástrojů a příkladů dobré praxe, které umožňují snadné zpřístupňování dat. Praktický návod, jak při otvírání dat postupovat, najdete v online manuálu Open Data Handbook (opendatahandbook.org). Pokud nevládnete angličtinou, právě vzniká její český překlad (<http://opendata.magdalena.cz>).

POTŘEBUJETE PORADIT?

Jsme tu pro to, abychom Vám se zaváděním otevřených dat pomohli. Kontakt: Jakub Mráček, Nadace Open Society Fund Praha, jakub.mracek@osf.cz, 777 323 557

Zmíněná příručka vám pomůže osvětlit některé kouty, které jsme nedokázali vysvětlit my. K publikaci otevřených dat ji nicméně nepotřebujete. Nepotřebujete ani čekat na rozsáhlé změny v legislativě. Nemusíte se bát, že by vaše práce byla zbytečná — je sice možné, že při pozdější kodifikaci formátu dat shora bude třeba upravit jejich strukturu, to však u připravených dat vyžaduje minimální úsilí. A naopak, pokud iniciativu podpoří úřady svými zkušenostmi s publikováním dat, bude prosazování otevřených dat do české legislativy plynulejší.

Po vytvoření databáze otevřených dat je dalším logickým krokem jejich propagace (<http://www.datablog.cz/clanky/katalog-dat-ceske-republiky>). Ideálním směrem jsou v tomto případě soutěže o to, kdo dokáže ze zveřejněných dat naprogramovat nejzajímavější aplikace. Podobné soutěže doprovázejí otvírání dat například ve Spojeném

Při otvírání dat se nemusíte bát, že by vaše práce byla zbytečná — je sice možné, že později bude třeba upravit jejich strukturu, to však u připravených dat vyžaduje minimální úsilí.

království nebo zemích západní Evropy. Inspirovat se lze také mezinárodní soutěží Open Data Challenge (opendatachallenge.org), organizovanou globálními iniciativami pro otevřená data.

První soutěžní vlašťovky už jsou i u nás: letos v létě uspořádal český Google spolu s Open Society Fund Praha akci Random Hacks of Kindness, kde se programátoři setkali se zástupci neziskovek a společně hledali využití pro veřejná data. Jedním z výstupů je webová služba, která čte data z vládního portálu portal.gov.cz a nabízí kontakty na obce ve strojově čitelném formátu.

OTEVŘENÁ DATA MÁME. A DÁL?

Malé překvapení na závěr: doteď jsme mluvili o otevřených datech jako maximu, kterého bychom chtěli dosáhnout. V tuhle chvíli jsou pro veřejnou správu skutečně aktuální. Už teď ale víme, co přijde po nich. Vizionář Tim Berners-Lee před několika lety přišel s následujícím schématem. To, co jsme popisovali v této příručce, dosahuje na dvě nebo tři hvězdičky v jeho pětihvězdičkovém schématu. Čtvrtá a pátá hvězda znamená otevřená propojená data — tedy propojení databází různých institucí na základě společných pravidel pro jejich strukturu. Jde o vzdálenější budoucnost — pokud vás ale zajímá, co se bude s daty dít dál, podívejte se na linkeddata.org.

- * zveřejněte data na webu
pod otevřenou licenci
- * * publikujte strukturovaná data
(excelovou tabulku namísto naskenované tabulky)
- * * * použijte otevřené formáty
(například otevřený CSV namísto excelového XLS)
- * * * * používejte jednoznačné identifikátory
(URI)
- * * * * * propojte data
s ostatními

<http://5stardata.info>

9. KAM PRO DALŠÍ INSPIRACI?

[HTTP://OKFN.ORG](http://OKFN.ORG)

Open Knowledge Foundation, nejstarší a největší iniciativa za otevřené informační zdroje

[HTTP://OPENDATAHANDBOOK.ORG](http://OPENDATAHANDBOOK.ORG)

Manuál, vytvořený a spravovaný Open Knowledge Foundation, která úřadům radí, jak zavádět otevřená data

[HTTP://OPENDATACOMMONS.ORG](http://OPENDATACOMMONS.ORG)

Univerzální licence pro otevřená data, vytvořené Open Knowledge Foundation

[HTTP://WWW.OPENGOVPARTNERSHIP.ORG](http://WWW.OPENGOVPARTNERSHIP.ORG)

Globální iniciativa Open Government Partnership, která koordinuje zavádění otevřených dat po celém světě

[HTTP://WWW.OPENGOV.CZ](http://WWW.OPENGOV.CZ)

Český web, věnovaný lokálnímu dění kolem Open Government Partnership

[HTTP://WWW.DATA.GOV](http://WWW.DATA.GOV)

Datový katalog Spojených států, nejstarší a nejrozsáhlejší

[HTTP://DATA.GOV.UK](http://DATA.GOV.UK)

Datový katalog Velké Británie

[HTTP://WWW.TED.COM/SEARCH?Q=OPEN+DATA](http://WWW.TED.COM/SEARCH?Q=OPEN+DATA)

Patnáctiminutové přednášky ze série konferencí TED na téma otevřených dat

[HTTP://OPENDATA.CZ](http://OPENDATA.CZ)

Česká iniciativa za otevřenou datovou infrastrukturu kolem MFF UK a FIS VŠE

[HTTP://WWW.GUARDIAN.CO.UK/NEWS/DATABLOG](http://WWW.GUARDIAN.CO.UK/NEWS/DATABLOG)

Datablog Guardianu, na denní bázi publikuje žurnalistické příspěvky, postavené na datech

[HTTP://WWW.DATABLOG.CZ](http://www.datablog.cz)

Český blog, který píše o aktuálním vývoji kolem otevřených dat v Česku a na Slovensku

[HTTP://DATA.BLOG.IHNED.CZ](http://data.blog.ihned.cz)

První české oficiální médium, věnované přímo datové žurnalistice